

Apró közlemények

A XX. század talán legkiemelkedőbb magyar floristáját, BOROS Ádámot egy cikkében (1955) az foglalkoztatta, hogy van-e létjogosultsága a florisztikának, mint a botanika tudomány e klasszikus ágának: „sokszor hallottam, vagy véltem hallani azt a kérdést vagy ellenvetést, hogy a „Botanikai Közlemények”, a „Magyar Botanikai Lapok”, a „Borbásia” címen megjelenő szakfolyóiratoknak olykor felét vagy negyedét kitevő florisztikai adatfelsorolásnak s ezeknek az adatoknak gyűjtése hasznára van-e a tudománynak. Több ez az adatgyűjtés szórakozásnál vagy csak a gyűjtőszendevély kiélését jelenti?” A választ maga BOROS Ádám adja meg: „az adatgyűjtés és az adatok megbízható bizonyítékainak gyűjteményben való gondos megőrzése minden növényföldrajzi munkálkodás alapfeltétele”. A flórákutatók kérdéséről DEGEN Árpád gondolatait BOROS ugyanebben a cikkében a következőképpen tolmácsolja: „szükségünk van leltárra, tudnunk kell, hogy mely növényfajok alkotják; a növénytakarót”, illetve „mennél több és mennél megbízhatóbb adatunk gyűlik össze, mennél pontosabban ismerjük növénytakarónkat alkotó fajok elterjedését, annál közelebről ismerjük az elterjedés törvényszerűségeit és összefüggését a földrajzi körülményekkel.” Napjainkban e szempontok mellett feltétlenül figyelembe kell vennünk a természet megőrzésének egyre nyilvánvalóbban megfogalmazódó szükségét is. Napjainkban – úgy véljük – nem kérdéses a florisztika létjogosultsága, fontossága. Az egy-egy területet flóráját tematikus rendszerességgel feltáró kutatók ill. kutatócsoportok munkájának eredményei, mint florisztikai adatközlő cikkek lát(hat)nak napvilágot. A szórványos florisztikai adatok (melyek sokszor alkalmi megfigyelésekből származnak s nem tematikus kutatások eredményeként jönnek létre) közzététele azonban manapság is gondokat okoz.

Kiseb, magyar nyelvű publikációkat ritkán ismernek el a tudományos munkásság mérlegelésekor – s emiatt sokan nem is vesződnek ilyenek írásával. Az egy-egy adatot közlő „Apró közlemények” elszaporodása valószínűleg hátrányosan befolyásolná a florisztikai cikkek tudományos értékének megítését.

Úgy gondoljuk, hogy mivel vétek lenne e szórványos ill. alkalmi florisztikai adatokat ismét feledni hagyni, a fentiek figyelembevételével oly módon kívánjuk az Apró Közlemények című rovatot elindítani, hogy az ne okozza a florisztikai adatközlő cikkek „leértékelődését”. Az alábbiakban található rövid közleményekben olvasható florisztikai adatok, e rovat részeként (s nem önálló publikációként) jelentek meg, ugyanakkor feltüntetve az adatok szerzőinek nevét is.

„Kiváló hangsúlyt helyezünk az „Apró Közlemények” című állandó rovatra, melyben oly adatokat s megfigyeléseket fogunk közölni, melyekkel bizonyára rendelkezik valamennyi szakértársunk, de melyeket alkalmas hely hiányában néhány sorban közölni nem volt alkalma; hogy pedig ilyenekről cikket írjon, erre nem volt ideje, vagy nem tartotta érdemesnek. Ezen rovatot ... nélkülözzük s e miatt veszendőbe ment és megy sok értékes adat... Pedig végig lapozva ezen rovatban közzé tett megfigyeléseket, melyek annyi érdekes s különösen hazánk Flórájára nézve fontos adatokat tartalmaznak....” [DEGEN Árpád - ALFÖLDI FLATT Károly - THAISZ Lajos (1902): Előfizetési felhívás. – Magyar Botanikai Lapok 1 (1): 1-5.]

Arra szeretnénk tehát buzdítani minden Kollégát, hogy (legalább) a természetvédelmi szempontból „értékes” (veszélyeztetett, védett) fajokra vonatkozó florisztikai adataikat tegyék közzé az Apró Közleményekben.

Molnár V. Attila - Vidéki Róbert (szekesztők)

1. Az *Anacamptis pyramidalis* (L.) Rich. újabb lelőhelye a Kisalföldön. A Lóvári-erdő (Mosonmagyaróvár) rontott, 20-25 éves telepített nyárasban RÉMAI János (Mosonmagyaróvár) talált 1994-ben ill. 1997-ben 1-1 virágzó példányt. (Az előfordulást diafelvételekkel dokumentálta.) POLGÁR Sándor (1941) [Győrmege flórája. - Bot. Közlem. 38 (5-6): 201-352.] a Kisalföldről csak Győr (Kisduna, a „malmok felé”) és Horvátkimle mellől említi. A lelőhelyen előforduló egyéb orchideafajok: *Cephalanthera damasonium*, *C. longifolia*, *Epipactis atrorubens*, *Epipactis* cf. *helleborine*, *Orchis militaris*, *Platanthera bifolia*, *Listera ovata*, *Ophrys apifera*.

2. A *Himantoglossum caprinum* (M.-Bieb.) egykori lelőhelye a Balaton-felvidéken. A faj egyetlen virágzó egyedét 1975 nyarán, erdőtervezési munkája közben találta SONNEVEND Imre (Veszprém) Csopak és Veszprém között, (Paloznak községhatárban) lévő Nosztori autópihenő öreg, sarjeredetű molyhos tölgyei alatt, a műüttől kb. 8-10 méternyire (ma itt egy vendéglő parkolója és asztalai vannak). A faji azonosítás a megtaláláskor készített fényképről történt, a hosszú murvalevelek és sarkanatyúk ill. a lepelszak alakja alapján egyértelműen *Himantoglossum caprinum*-ról van szó.

3. *Ophrys sphecodes* Mill. a Fertő mellékén.

A fajt a Fertő magyar oldaláról kipszultnak hittük. 1996. május 13-án KÁRPÁTI László és TOLNAI Krisztina Fertőszéplak községhatárban, a Szűnyogakol homokhalom közelében találták kis, virágzó állományát. 1997 május 8-án MARKOVICS Tibor, KÁRPÁTI László és KESZEI Balázs találták újabb, 22 virágzó többlől álló állományát a környéken.

4. Az *Ophrys sphecodes* Mill. megporzói Magyarországon.

E fajnak hazánkból eddig nem voltak ismertek megporzói. DELFORGE, P. (1994) és CINGEL, van der (1995) szerint az *Andrena nigroaenea* (Br, Ga, It), az *Andrena limata* (Ge) ill. *Anthophora* fajok himjai végzik megporzását. VAJDA Zoltán 1996-ban a Duna–Tisza közén figyelte meg a faj virágait látogató *Microdon* nemzetségbe tartozó (cf. *mutabilis*) legyet [az azonositást fényképről TÓTH SÁNDOR (Zirc) végezte]. A közeli rokon *Ophrys areneola* virágait Svájcban látogatják a *Microdon* nemzetségbe tartozó legyek [vö.: REINHARD és mtsai. (1991)].

ÓVÁRI Miklós (Zalaegerszeg) Zala megyében az *Ophrys sphecodes* megporzójaként az *Andrena taraxaci* Girard és az *Andrena susterai* Alfken [Hymenoptera] nőstényeit (!) gyűjtötte be, egy-egy példányban. E bányászmehek sebesen repkedtek egyik pókbangó-virágról a másikra. A határozást JÓZAN Zsolt (Mernye) végezte.

Irodalom: CINGEL, van der N. A. (1995): An Atlas of Orchid Pollination - European Orchids. - A. A. Balkema Publishers, Rotterdam, Netherlands. pp.: 175.; DELFORGE, P. (1994): Guide des Orchidées d'Europe d'Afrique du Nord et du Proche-Orient. - Delachaux et Niestlé S. A., Lausanne - Paris. pp.: 480.

REINHARD, H.- GÖLZ, P.- PETER, R.- WILDERMUTH, H. (1991): Die Orchideen der Schweiz und angrenzender Gebiete. - Fotorotar, Egg. 348 pp.].

5. Adatok a Nagy-Vásár-hegy (Vértes) védett növényeihez.

KONTSCHÁN Jenő (Oroszlány) 1995-96-ban folytatott rovarügyi kutatásokat a Vértesben. Eközben a gánti és a csákvári út elágazásánál található, 399 m magas Nagy-Vásár-hegyen (főként a gerincen) *Seseli*

leucospermo-Festucetum pallentis társulásban és a DNy-i-Ny-i oldalán *Chrysonopogo-Caricetum humilis* társulásban) a következő védett növényeket találta:

Adonis vernalis L. - nagy egyedszámban; *Aethionema saxatile* (L.) R. Br. - a dolomit-szikkalyepepek szikkalakibúvásainak védett növénye. Egyetlen tápnövénye a Vértesben és a Keleti-Bakonyban élő ritka, védett dolomit fehérlepkének (*Artoeidea ergane* Gey.). A Nagy-Vásár-hegyen mind a lepke, mind a növény mind pedig a növény megtalálható.; *Anacamptis pyramidalis* (L.) Rich.; *Daphne laureola* L. - a hegy DK-i oldalán; *Draba lasiocarpa* Roch. - szikkalakibúvásokon mindenütt; *Dianthus plumarius* L. cf. subsp. *regis-Stephani* (Rapcs.) Baksay - a gerinchez közel; *Dictamnus albus* L.; *Iris humilis* subsp. *arenaria* (W. et K.) - A hegy gerincén 1996 áprilisában hatalmas populáció; *Iris pumila* L. - a hegy DNy-i lábánál egyetlen lila virágú tő; *Orchis purpurea* Huds.; *Pulsatilla grandis* Wender.

A hegy gerincén lévő gyept 1997 tavaszán - a Vértesben mindenhol jelenlevő - mufflon csapatok egyike taposásával, trágyázásával és rágásával teljesen tönkretette.

6. *Oxytropis pilosa* (L.) DC. Érd mellett.

1997 júliusában MOLNÁR V. Attila és SZERÉNYI Júlia a csajkavirág tucatnyi természetes példányát találta meg a pannon agyagból felépülő érdi Magaspart peremén. Az állomány másodlagos gyepten, felhagyott gyümölcsös szélén, akácos mellett él.

7. *Cephalanthera damasonium* (Mill.) Druce

újabb lelőhelye a Tiszántúlon. GULYÁS Gergely (Debrecen) 1996 augusztusában 25 természetes állapotban lévő fehér madársisak példányt talált a tiszavasvári strand közelében, a Keleti-főcsatornát kísérő, kissé degradált, szemetes ligeterdőben. 1997 májusában ugyanitt mintegy 150 tő virágzott. Ez az orchidea faj Alföldünkön szórványos megjelenésű, SOÓ R. (A magyar flóra és vegetáció rendszertani-növényföldrajzi kézikönyve V. - Akad. K., Bp. 1973, p.: 135.) a Tiszántúlon mindössze 4 lelőhelyről említi.